

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ХОРОВОЇ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ЛАСТОВЕЦЬКОГО

Ластовецька Любомира Василівна,

доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0001-6069-1606

У статті розглядаються жанрові прикмети хорової творчості сучасного українського композитора, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата премій С. Гулака-Артемовського, В. Косенка, С. Людкевича і Ю. Дрогобича Миколи Ластовецького (*1947) на прикладі аналізу його хорової антології; констатовано наявність у мистця чисельного хорового доробку, до якого він тяжіє особливо в останній період свого творчого шляху; відзначено різноманітний жанровий діапазон його музики для хору; підкреслено детальну фіксацію в нотному тексті авторських позначок, динамічних та агогічних нюансів. Констатовано, що М. Ластовецькому належить оригінальний хоровий доробок, у якому він виступає продовжувачем питомих українських хорових традицій, які він своєрідно адаптує з індивідуальними жанрово-стильовими особливостями композиторського письма та сучасними музично-виражальними засобами. Наведено перелік поетів, до яких найчастіше звертається композитор у своїй хоровій творчості. Відзначено, що особливий інтерес становлять українські народні пісні для хору М. Ластовецького із записів І. Франка. Підкреслено, що хорові твори композитора написані для різних виконавських складів – дитячого, однорідного (жіночого, чоловічого) та мішаного. Показово, що у хоровому доробку мистця домінують композиції а cappella. Відзначено, що жанровий спектр хорової творчості мистця охоплює твори як великих форм (три кантати, чотири хорові концерти), так і малих, до яких можна віднести оригінальні авторські композиції, численні обробки (опрацювання) українських народних пісень. Акцентовано, що вагому нішу становлять опрацювання календарно-обрядових, зокрема, жнивварських пісень. Зазначено, що композитор тяжіє до поліфонізації фактури, активно використовує підголоскову та імітаційну поліфонію. Підкреслюється, що поліжанрова хорова творчість М. Ластовецького володіє значним виконавським потенціалом та заслуговує на ширше поширення серед слухацької аудиторії як у національному вимірі, так і міжнародному.

Ключові слова: Микола Ластовецький, композиторський почерк, хорова творчість, жанр, великі і малі форми, хоровий концерт, хорова мініатюра, обробка, музично-виражальні засоби, стильові особливості.

Lastovetska Lyubomyra. Genre features of the choral Mykola Lastovetsky's creativity

The article examines the genre features of the choral creativity of the modern Ukrainian composer, Honored Artist of Ukraine, laureate of awards S. Hulak-Artemovskiy, V. Kosenko, S. Lyudkevych and Yu. Drohobych Mykola Lastovetsky (*1947) on the example of an analysis of his choral anthology; it has been ascertained that the artist has quite a large number of choral compositions, to which he gravitates especially in the last period of his creative life; the diverse genre range of his choral music is noted; the detailed fixation of the author's marks, dynamic and agogic nuances in the musical text is emphasized. It was established that M. Lastovetsky has an original choral creativity, in which he continues a specific Ukrainian choral traditions, which he uniquely adapts with the individual genre-stylistic features of the composer's writing and modern musical and expressive means. The list of poets to whom the composer most often turns in his choral works is given. It was noted that Ukrainian folk songs for the choir of M. Lastovetsky from the records of I. Franko are of special interest. It is emphasized that the composer's choral works were written for various ensembles – children's, homogeneous (female, male) and mixed. It is significant that in the choral works dominate compositions a cappella. It is noted that the genre spectrum of the artist's choral work includes works of both large forms (three cantatas, four choral concerts) and small ones, which include original author's compositions, numerous arrangements of Ukrainian folk songs. It is emphasized that a significant niche is the elaboration of calendar-ritual, in particular, harvest songs. It is distinguished that the composer actively uses polyphonic texture, subvocal and imitative polyphony. It is noted that the multi-genre M. Lastovetsky's choral creativity has a significant performance potential and deserves a wider sharing among the listening audience both in the national dimension and abroad.

Key words: Mykola Lastovetsky, composer's handwriting, choral creativity, genre, large and small forms, choral concert, choral miniature, arrangements, musical and expressive means, stylistic features.

Вступ. Сучасний український композитор, член НСКУ, заслужений діяч мистецтв України, лауреат премій С. Гулака-Артемовського, В. Косенка, С. Людкевича та Ю. Дрогобича Микола Ластовецький (*1947) є автором великої кількості хорових композицій. Значна частина їх нотних видань, більшість з яких побачили світ в останні роки, дозволяє стверджувати про наявність у мистця хорової антології. Видається актуальним простежити характерні риси композиторського почерку композитора в царині його хорової музики та дослідити її жанрово-стильові та інші особливості. Метою пропонованої розвідки став хоровий доробок М. Ластовецького у жанровому вимірі.

Матеріали та методи. Здійснюючи музикознавчий аналіз нотного тексту хорових творів М. Ластовецького, було орієнтовано на комплексне методологічне забезпечення. Зокрема, при розборі нотного матеріалу у статті застосовано аналітичний, теоретичний, компаративний, індуктивний та дедуктивний методи.

Хорова творчість М. Ластовецького потрапила до кола наукових зацікавлень доволі значної кількості вчених. До цієї когорти слід віднести І. Бермес [1], З. Ластовецьку-Соланську, Л. Ластовецьку, Д. Василик, Н. Синкевич, О. Дмитрієву, Л. Соловей, І. Магійчин, Л. Немцову, Т. Павлів (Літепло), Л. Путятницьку, А. Соляр, З. Лельо, Н. Семків, С. Соланського, Н.-М. Хиляк, В. Сембратович, В. Коник, І. Марківську та ін.

Результати дослідження. М. Ластовецький є автором значної кількості композицій, серед яких слід виділити його вагомий доробок у жанрах симфонічної, вокально-симфонічної, фортепіанної, хорової, камерно-інструментальної, вокальної творчості, музики до театру та ін. Як зазначила докторка мистецтвознавства, проф. І. Бермес, «Творчість М. Ластовецького є важливим здобутком української музичної культури, вона сформувалася в контексті національно-європейських традицій та культурно-мистецьких процесів кінця ХХ – початку ХХІ ст.» [1, с. 231].

У царині хорового творчості композитор успішно продовжив кращі традиції української хорової музики, оригінально поєднавши їх авторським композиторським почерком, його жанровою, стильовою та музично-виражальною специфікою, а також з сучасними техніками письма.

Хорові твори М. Ластовецького написані для різних виконавських складів – дитячого, однорідного (жіночого, чоловічого) та мішаного. Слід підкреслити, що у царині хорової музики мистця домінують композиції без супроводу (*a cappella*): в першу чергу, це стосується обробок українських народних пісень.

У хоровій творчості композитор звертався до широкого кола українських поетів минулого (Ю. Дрогобича, І. Франка, Т. Шевченка, Лесі Українки, А. Малишка, М. Рильського, М. Сингаївського, та ін.) та сучасності (М. Шалати, Ф. Кривіна, П. Перебийноса, П. Маха, М. Белея, В. Романюка, М. Богаченка, П. Лехновського, Р. Пастуха, В. Панченка, Л. Пилип'юк, М. Кабалуку-Тисянської, С. Сондей, Т. Кисилевич, М. Ластовецького та ін.).

Хорова творчість М. Ластовецького характеризується поліжанровою спрямованістю. Вона включає:

– **композиції великих форм.**

До цієї групи можна віднести:

– три кантати, до яких належать: «Повернення Дрогобича» [13] на слова Ю. Дрогобича, Ф. Малицького, Р. Пастуха, М. Ластовецького для солістів, хору та симфонічного оркестру (1999), «Псалми Давида» [15] на канонічні біблійні тексти для солістів, мішаного і дитячого хорів та симфонічного оркестру в семи частинах (2000) та «Пісня про Чорновола» [12] на слова М. Шалати для хору, солістів та капели бандуристів (2006).

– чотири хорові концерти, зокрема: хорові концерти для жіночого хору без супроводу «Давня весна (quasi un concertino)» [7] та «Сльози-перли» [8] для жіночого хору без супроводу на слова Лесі Українки, хоровий триптих-концерт «Козак Мамай («Я – запорожець, воїн справний», «Іхав козак полем (Гей, бандуро моя)» і «Мій козаче, мій Мамаю»)» [9] для мішаного хору без супроводу на слова М. Рильського, «Я вірю, моя ти Батьківщино! («Дванадцять хорових прелюдій»

¹ № 1 «Я вірю!», № 2 «Із мороку страшного ти встанеш!», № 3 «І помоляться Богу за народ твій вірний», № 4 «Коли чужинці плондрували твою землю», № 5 «Нене моя, Україно, за що тебе Бог карає?», № 6 «То стань же до бою із ворогом лютим!», № 7 «Нене Україно, ти у нас одна на всім білим світі», № 8 «Народе мій, це я і ти – Моя ти Україно!», № 9 «Стою гранітом на сторожі твого життя і майбуття», № 10 «Україно! Україно!», № 11 «Лиш ти була б на світі», № 12 «Яка ти гарна, єсеш так святою чистою красою».

і fuga» для мішаного хору без супроводу)» [19] на слова Миколи Магери,

– **малих форм** (оригінальні авторські мініатюри).

До них можна віднести два збірники на слова Лесі Українки («Мелодії смутку і надій (цикл 12-ти п'ес² для жіночого хору без супроводу)» (2016) [10] та «Contra spem spero! (цикл з 17 п'ес³ для жіночого хору без супроводу)» (2018) [20]);

– збірник «Поетика» (двадцять два⁴ мішані хори без супроводу) (2020) [14] на слова Максима Рильського, у тому числі, хоровий триптих «Поетика» («На білу гречку впали роси...», «Поле чорніє. Проходять хмари...», «Спи в своїй білій постелі!...»), «Три поетично-музичні присвяти» («Пророк зорі (Тарасові Шевченку)», «Вийся, жайворонку, вийся... (Миколі Лисенку)», «Пісня про пісню (Миколі Леонтовичу)»), хорової цикли «Як не любити...», «Меланхолії» та ін.,

– збірник із чотирьох творів для мішаного хору без супроводу («Ніч у полі», «Дерево вічності», «Дві зоря цвіло у небі», «Сніг у квітні») (2002) на слова Петра Перебийноса [18],

– збірник із трьох творів для чоловічого хору без супроводу («Отча криниця», «Де ти, ладо чорноброва», «Мужицька доля») (2002) на слова Віктора Романюка [17],

– збірник творів (у кількості 21 композиції⁵) для дитячого хору у супроводі фортепіано «Кожна квітка – пісня Україні» (2022) [6] на слова Миколи Сингаївського, Максима Рильського, Лесі Пилип'юк та Марії Кабалуку-Тисянської та ін.

На слова Тараса Шевченка у 2013 р. композитор написав два мішані хори без супроводу («Тече вода в синє море» та «Вітер з гаєм розмовляє»), на слова Івана Франка – збірник «Не забудь юних днів» (2017) [11], куди ввійшли оригінальні композиції «Червона

² 1. «Нічка тиха і темна була», 2. «Не співайте мені сеї пісні», 3. «Горить моє серце», 4. «Знов весна», 5. «Дивлюсь я на ясні зорі», 6. «Стояла я і слухала весну», 7. «Хотіла б я піснею стати», 8. «У чорну хмару зібралася туга моя», 9. До музи («Прилинь до мене, чарівнице мила»), 10. «То була тиха ніч чарівниці», 11. «Давня весна», 12. Перемога («Довго я не хотіла користись весні»).

³ «Надія», «Конвалія», «Красо України, Подоля!», «Чого то часами», «Пісня (Чи є кращі між квітками)», «На роковини Шевченка (Шевченкові)», «Напровесні», «Contra spem spero!», «Мій шлях», «Грай, моя пісню!», «На човні нас було тільки двоє», «Сльози-перли (концерт для жіночого хору без супроводу): 1. «Сторононько, рідна! Коханий мій краю!», 2. «Україно! Плачу сльозами над тобою...», 3. «Всі наші сльози тугою палкою...»; «Досвітні огні», «Слово, чому ти не твердая криця...», «Як дитиною, бувало...».

⁴ Микола Ластовецький. Поетика. Мішані хори без супроводу на слова Максима Рильського / ред.-упор. Л. Ластовецька. Дрогобич: Посвіт, 2020. 144 с.

⁵ «Кожна квітка – пісня Україні (Материна пісня)» на сл. М. Сингаївського, «Ходить дзвоник по городу...» на сл. М. Сингаївського, «Весна у горах...» на сл. Л. Пилип'юк, «Повертайся, ластівко, прилітай! (Пісня весни)» на сл. М. Сингаївського, «Вийшов травень з лісу (Травнева усмішка)» на сл. М. Сингаївського, «Дівчина – літо» на сл. М. Рильського, «Ой, річка, ой, ріка!» на сл. М. Рильського, «Жива криничка» на сл. М. Сингаївського, «Пісня про човника» на сл. М. Сингаївського, «Осінь на землі тихенько спускається... (Осінь пісня)» на сл. М. Рильського, «Танцюють граки (Осінь танець граків)» на сл. М. Сингаївського, «Осінь сон вербички» на сл. М. Сингаївського, «Зимовий танок у лісі» на сл. М. Рильського, «Ти, ялинко, зеленій!» на сл. М. Рильського, «Заснула нагомлена рідна земля (Квітка колицьова)» на сл. М. Сингаївського, «Надобранич, красуня Сонце» на сл. М. Рильського, «Ой хто ж тебе, калинонько, садив край дороги?» на сл. М. Кабалуку-Тисянської, «Он зіронець сєє на сході, з-за гір...» на сл. М. Кабалуку-Тисянської, «Гори рідні, високі, любі мої гори...» на сл. М. Кабалуку-Тисянської, «Стогне Тиса, шумить тирса...» на сл. М. Кабалуку-Тисянської, «Гей, рідні гори, я вас кохаю...» на сл. М. Кабалуку-Тисянської.

каліно, чого в лузі гнешся?», «Не забудь юних днів», «Дивувалась зима», «Зелений явір», «Ой жалю, мій жалю» та «Чим пісня жива».

До цієї групи слід віднести також композиції М. Ластовецького з сакральною тематикою на канонічні церковні тексти («Святий Боже», «Отче наш», «Господи, помилуй»), «Отче Всевишній» для жіночого (дитячого) хору з фортепіано, «О, Христос! Якби ти не прийшов...?» на слова Тетяни Кисилевич для солістів та хору з фортепіано, «Христос воскрес! Великодня пісня для мішаного хору і трикутника» на слова Павла Лехновського та ін. [3].

Патріотичними мотивами пронизані оригінальні композиції М. Ластовецького «Моя дорога Україно» (для мішаного та однорідного жіночого складу з фортепіано) на слова Михайла Богаченка, «Батьківчино, рідна земля» на слова Андрія Малишка, «Славень Дрогобичу», «Синьо-жовте знамено», «Під України єднаймо прапор» на слова Михайла Белея, «Бандерівці» (для чоловічого та мішаного хору в супроводі фортепіано) на слова Богдана Стельмаха, «Пам'ятник Степану Бандері» на слова М. Хоросницької, «Захисники України» на слова М. Ластовецького, «Ти переможеш, рідна Україно!» на слова Стефанії Сондей, М. Ластовецького, «День Перемоги» на слова Романа Пастуха та ін. [3].

До оригінальних авторських композицій М. Ластовецького належать «Гомонять тополі» на слова В. Панченка, «Лелеки» на слова Т. Кисилевич, «На сіре тло проміння впало» на слова П. Маха, «Знаю, дівчино» на слова М. Кабалука-Тисянської, «Згадалася нічка і літній той рай...» на слова М. Божук, два хори на слова Фелікса Кривіна («Небо» та «Ніч і мишка»), «Доки ти будеш жити на землі» на слова Б. Демківа та ін. [3].

– **обробки (опрацювання) українських народних пісень.**

Вагому частину обробок українських народних пісень М. Ластовецького становлять опрацювання календарно-обрядових, зокрема, жнивварських пісень, про що свідчать два нотні видання: перше із сімнадцяти творів⁶ для мішаного хору без супроводу «Жнивварські пісні. Українські народні пісні в опрацюванні для мішаного хору без супроводу» (2015) [4] і тридцять дві композиції⁷ для жіночого хору «Жнивварські пісні. Зошит 2» (2019) [5].

Винятковий інтерес становлять українські народні пісні для хору М. Ластовецького із записів І. Франка

⁶ 1. «Задзвеніли стодоли», 2. «Уже сонце на причілку», 3. «У неділю пораненьку», 4. «Ой уже сонце над вербами», 5. «Ой, заспіваймо, гей», 6. «Ой літає соколонько», 7. «Ой чие то жито», 8. «Ой ти, лане, ланочку», 9. «Уже сонечко закотилося», 10. «Болять мене руки», 11. «Дивувалися ліси», 12. «Ви жінці молодії», 13. «А вже сонце заходить», 14. «А в нашого господаря», 15. «Йой чие то поле», 16. «Живо, жєнчики, живо», 17. «Перепілонька мала».

⁷ 1. «Ой снопе, снопе», 2. «Ой паночку наш», 3. «А в нашого пана», 4. «Весело на ниву жєнчики ідуть», 5. «Ой на горі жита много», 6. «Ой паночку наш, наш», 7. «Ой чий ж то жєнці», 8. «Ой на горі зацвіли ожинки», 9. «Ой куриться доріжєйка», 10. «Маяло житєчко, маяло», 11. «Вінчику, вінчику, вінчику мій», 12. «Качався вінок з лану», 13. «Ой і скидай да, Хведорку, жупан», 14. «Я ж думала, що зажалася», 15. «А вже сонце котиться», 16. «Ой зашуміла дуброва», 17. «Обжали ж ми ниву», 18. «Уже сонце на лану», 19. «В чистому полі садочок», 20. Ой послала мене мати», 21. «Вгору, сонінко, вгору!», 22. «Ото наш господар охочий», 23. «Кругом, жєнчики, кругом», 24. «У неділю рано-вранці», 25. «Нуте, нуте до межі», 26. «Ой коли господар журився», 27. «Із поля віночок котився», 28. «А вже сонце нагорі», 29. «У неділю пораненьку», 30. «Місяцо-ярожежку», 31. «Перепілка», 32. «Ви, жєнчики славні».

[16], видані у 2018 р. у дрогобицькому видавництві «П'світ» з передмовою, редакцією і упорядництвом науковиці Н. Синкевич. Сюди увійшли твори із записів І. Франка в опрацюванні для мішаного хору «На городі біла глина», «Ой коло млина шумить дубина», «Гей, а ворле, ворле, сивий соколе», «Ой пігнула дівчинька ягнятонько в поле», для чоловічого – «Ой по горі, горі» та «Ой світи, місяченьку».

До обробок народних пісень М. Ластовецького зимового календарно-обрядового циклу для мішаного хору *a cappella* належать «Щедрик, щедрик, щєдрівочка», «Добрий вечір тобі, господарю», «Зажурили сі буйнії гори» та ін. Крім того, до інших фольклорних груп, зокрема, *пісень про кохання та рідний побут*, належать опрацювання народних пісень «Ой там в полі кирниця безодна», «Пряла б же я куделицю», «Ой світи, місяченьку», *історичні* «Ой три літа, три неділі», «Стоїть явір над водою», та об'єднані в своєрідний цикл під назвою «Чотири лемківські пісні про кохання» *обробки лемківських народних пісень* «Кед єм так пасала», «Над водов кряк», «Бива любов», «Ой, мила моя» та ін.

При аналізі хорових творів М. Ластовецького необхідно підкреслити, що у більшості композицій композитор тяжіє до поліфонізації фактури, активно використовує підголоскову та імітаційну поліфонію. Як пише І. Бермес, «Хорова творчість композитора об'ємна, тісно пов'язана з естетичним світом національної культури і виражає себе в нерозривному зв'язку з ним. Це прослідковується і в засобах музичної мови, серед яких фольклорні елементи посідають вагоме місце, і в образному характері поетичних текстів, до яких звертається композитор» [1, с. 229].

Висновки. Вагоме місце у різноманітному творчому доробку М. Ластовецького займає хорова творчість, яка яскраво віддзеркалює його художньо-естетичні прагнення, жанрово-стильові риси та втілює характерні для його індивідуальної композиторської манери музично-виражальні засоби.

На прикладі аналізу хорової творчості М. Ластовецького констатовано, до мистець тяжіє до цього жанру особливо в останній період життєтворчості.

Підкреслено, що музика для хору мистця відзначається широким жанровим діапазоном, включає твори великих і малих форм, оригінальні авторські композиції та обробки народних пісень, серед яких домінують взірці календарно-жанрової тематики. Зазначено, що нотний текст хорових композицій М. Ластовецького характеризується поліфонізацією фактури, деталізованою фіксацією динамічних відтінків та агогічних нюансів, значною кількістю авторських позначок.

Отже, поліжанровий хоровий доробок М. Ластовецького викликає значний виконавський і дослідницький інтерес, він заслуговує на включення до репертуару сучасних хорових колективів та ширше розповсюдження.

Перспективи подальших розвідок полягають у вивченні специфіки втілення засобів поліфонічного розвитку в хорових композиціях М. Ластовецького.

Література:

1. Бермес І. Життєві домінанти Миколи Ластовецького. *Українська культура: минуле сучасне, шляхи розвитку*. Вип. 15 (т.1). Рівне, 2009. С. 225–232.
2. Ластовецький М. БОГ. Україна: СЛАВА УКРАЇНІ! – ГЕРОЯМ СЛАВА! НАРОД. Вибрані хорові твори для різних виконавських складів з супроводом та без супроводу. Нотне видання / редактор-упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич: Пóсвіт, 2024. 244 с.
3. Ластовецький М. Вибрані хорові твори. Навчальний посібник / Редактор-упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич : Пóсвіт, 2021. 140 с.
4. Ластовецький М. Жнивварські пісні. Українські народні пісні в опрацюванні для мішаного хору без супроводу: навчально-методичний посібник / Ред.-упор. Л. Ластовецька. Дрогобич : Коло, 2015. 92 с.
5. Ластовецький М. Жнивварські пісні. Зошит 2. Для жіночого хору без супроводу: навчально-методичний посібник / Ред.-упор. Л. Ластовецька. Дрогобич : Пóсвіт, 2019. 140 с.
6. Ластовецький М. Кожна квітка – пісня України. Твори для дитячого хору: навчальний посібник / редактори-упорядники Л. Ластовецька, М. Ластовецький. Дрогобич : Пóсвіт, 2022. 64 с.
7. Ластовецький М. Концерт № 1 «Давня весна» (quasi un concertino). *Микола Ластовецький. Мелодії смутку і надій. Слова Лесі Українки. Цикл п'єс для жіночого хору без супроводу*. Дрогобич : Пóсвіт, 2016. С. 41–52.
8. Ластовецький М. Концерт № 2 «Сльози – перли» для жіночого хору без супроводу. Слова Лесі Українки. *Микола Ластовецький. Contra spem spero (жіночі хори)*. Дрогобич : Пóсвіт, 2018. С. 80–114.
9. Ластовецький М. Концерт № 3 «Козак Мамай». Хоровий триптих-концерт. *Микола Ластовецький. Поетика. Мішані хори без супроводу на слова М. Рильського*. Дрогобич : Пóсвіт, 2020. С. 113–142.
10. Ластовецький М. Мелодії смутку і надій (цикл п'єс для жіночого хору без супроводу на слова Лесі Українки): навчально-методичний посібник / Редактор-упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич, Пóсвіт, 2016. 76 с.
11. Ластовецький М. Не забудь юних днів. Хори на вірші І. Франка: навчальний посібник / Редактор-упорядник, вступна стаття Н. Синкевич. Дрогобич: Пóсвіт, 2017. 40 с.
12. Ластовецький М. Пісня про Чорновола (слова М. Шалати). Кантата для солістів, жіночого хору та капели бандуристів / Редактор-упорядник, вступне слово Л. Ластовецька. Дрогобич : Вимір, 2006. 24 с.
13. Ластовецький М. Повернення Дрогобича. Кантата для солістів, хору та симфонічного оркестру на слова Юрія Дрогобича, Федора Малицького, Романа Пастуха, Миколи Ластовецького. Партитура: навчальний посібник / Упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич : Пóсвіт, 2021. 36 с.
14. Ластовецький М. Поетика. Мішані хори без супроводу на слова Максима Рильського: навчальний посібник / Редактор-упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич : Пóсвіт, 2020. 144 с.
15. Ластовецький М. Псалми Давида. Кантата для солістів, мішаного і дитячого хорів та симфонічного оркестру. Партитура. Навчальний посібник / Редактор-упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич : Пóсвіт, 2021. 124 с.
16. Ластовецький М. Українські народні пісні для хору (із записів Івана Франка): навчальний посібник / Редактор-упорядник, передмова Н. Синкевич. Дрогобич : Пóсвіт, 2018. 44 с.
17. Ластовецький М. Чоловічі хори без супроводу на слова Віктора Романюка: «Отча криниця», «Де ти, ладо чорноброва», «Мужицька доля». Тернопіль : Астон, 2002. 24 с.
18. Ластовецький М. Чотири мішані хорові твори без супроводу на слова Петра Перебийноса: «Ніч у полі», «Дерево вічності», «Дві зорі цвіло у небі», «Сніг у квітні». Тернопіль : Астон, 2002. 24 с.
19. Ластовецький М. Я вірю, моя ти Батьківщино! Хоровий концерт № 4 (дванадцять прелюдій і фуга) для мішаного хору а сарпелла. Нотне видання. Дрогобич : Пóсвіт, 2024. 52 с.
20. Ластовецький М. *Contra spem spero!* (жіночі хори без супроводу на слова Лесі Українки): навчальний посібник / Редактор-упорядник Л. Ластовецька. Дрогобич : Пóсвіт, 2018. 136 с.

References:

1. Bermes I. (2009). Zhyttievi dominanty Mykoly Lastovetskooho [Life dominants of Mykola Lastovetsky]. *Ukrainska kultura: mynule suchasne, shliakhy rozvytku* [Ukrainian culture: past, present, ways of development], 15 (1), Rivne, 225–232 [in Ukrainian].
2. Lastovetskyi M. (2024). BOH. Ukraina: SLAVA UKRAINI! – HEROIAM SLAVA! NAROD. Vybrani khorovi tvory dlia riznykh vykonavskykh skladiv z suprovodom ta bez suprovodu. Notne vydannia [GOD. Ukraine: GLORY TO UKRAINE! –GLORY TO THE HEROES! PEOPLE. Selected choral works for various ensembles with accompaniment and a capella. Note edition] / redaktor-uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 244 p. [in Ukrainian].
3. Lastovetskyi M. (2021).Vybrani khorovi tvory. Navchalnyi posibnyk [Selected choral works. Study guide] / Redaktor-uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 140 p. [in Ukrainian].
4. Lastovetskyi M. (2015). Zhnyvarski pisni. Ukrainski narodni pisni v opratsiuvanni dlia mishanoho khoru bez suprovodu: navchalno-metodychnyi posibnyk [Harvest songs. Ukrainian folk songs arranged for a mixed choir a capella: a teaching and methodical guide] / Red.-upor. L. Lastovetska. Drohobych: Kolo, 92 p. [in Ukrainian].
5. Lastovetskyi M. (2019). Zhnyvarski pisni. Zoshyt 2. Dlia zhinochoho khoru bez suprovodu: navchalno-metodychnyi posibnyk [Harvest songs. Notebook 2. For women's choir a capella: teaching and methodical manual] / Red.-upor. L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 140 p. [in Ukrainian].
6. Lastovetskyi M. (2022). Kozhna kvitka – pisnia Ukraini. Tvory dlia dytiachoho khoru: navchalnyi posibnyk [Every flower is a song of Ukraine. Works for the children's choir: a study guide] / redaktory-uporiadnyky L Lastovetska, M. Lastovetskyi. Drohobych: Pósvit, 64 p. [in Ukrainian].

7. Lastovetskyi M. (2016). Kontsert № 1 «Davnia vesna» (quasi un concertino) [Concert No. 1 «Ancient Spring» (quasi un concertino)]. *Mykola Lastovetskyi. Melodii smutku i nadii. Slova Lesi Ukrainky. Tsykl pies dlia zhinochoho khoru bez suprovodu* [Mykola Lastovetskyi. Melodies of sadness and hope. Lesya Ukrainka's words. A cycle of pieces for female choir without accompaniment]. Drohobych: Pósvit, 41–52 [in Ukrainian].
8. Lastovetskyi M. (2018). Kontsert № 2 «Slozy – perly» dlia zhinochoho khoru bez suprovodu. Slova Lesi Ukrainky [Concert No. 2 «Tears – Pearls» for female choir without accompaniment. Words by Lesya Ukrainka]. *Mykola Lastovetskyi. Contra spem spero (zhinochi khory)* [Mykola Lastovetskyi. Contra spem spero (female choirs)]. Drohobych: Pósvit, 80–114.
9. Lastovetskyi M. (2020). Kontsert № 3 «Kozak Mamai». Khorovyi tryptykh-kontsert [Concert No. 3 «Cossack Mamai». Choral triptych concert.]. *Mykola Lastovetskyi. Poetyka. Mishani khory bez suprovodu na slova M. Rylskoho* [Mykola Lastovetskyi. Poetics. Mixed choirs without accompaniment to the words by M. Rylskiy]. Drohobych: Pósvit, 113–142 [in Ukrainian].
10. Lastovetskyi M. (2016). Melodii smutku i nadii (tsykl pies dlia zhinochoho khoru bez suprovodu na slova Lesi Ukrainky): navchalno-metodychnyi posibnyk [Melody of sadness and hope (a cycle of plays for women's choir a capella to the words of Lesya Ukrainka): teaching and methodical guide] / Redaktor-uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 76 p. [in Ukrainian].
11. Lastovetskyi M. (2017). Ne zabud yunykhn dniv. Khory na virshi I. Franka: navchalnyi posibnyk [«Don't forget the young days». Choirs on poems by I. Franko: study guide] / Redaktor-uporiadnyk, vstupna stattia N. Synkevych. Drohobych: Pósvit, 40 p. [in Ukrainian].
12. Lastovetskyi M. (2006). Pisnia pro Chornovola (slova M. Shalaty). Kantata dlia solistiv, zhinochoho khoru ta kapely bandurystiv [Song about Chornovil (words by M. Shalata). Cantata for soloists, women's choir and capella of bandurists] / Redaktor-uporiadnyk, vstupne slovo L. Lastovetska. Drohobych: Vymir, 24 p. [in Ukrainian].
13. Lastovetskyi M. (2021). Povernennia Drohobycha. Kantata dlia solistiv, khoru ta symfonichnoho orkestru na slova Yuriiia Drohobycha, Fedora Malyskoho, Romana Pastukha, Mykoly Lastovetskoho. Partytura: navchalnyi posibnyk [Return of Drohobych. Cantata for soloists, choir and symphony orchestra with lyrics by Yuriy Drohobych, Fedir Malyskyi, Roman Pastukh, Mykola Lastovetskyi. Score: study guide] / Uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 36 p. [in Ukrainian].
14. Lastovetskyi M. (2020). Poetyka. Mishani khory bez suprovodu na slova Maksyma Rylskoho: navchalnyi posibnyk [Poetics. Mixed choirs a capella to the words of Maksym Rylskiy: a study guide] / Redaktor-uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 144 p. [in Ukrainian].
15. Lastovetskyi M. (2021). Psalmy Davyda. Kantata dlia solistiv, mishanoho i dytiachoho khoriv ta symfonichnoho orkestru. Partytura. Navchalnyi posibnyk [Psalms of David. Cantata for soloists, mixed and children's choirs and symphony orchestra. Score. Study guide] / Redaktor-uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 124 p. [in Ukrainian].
16. Lastovetskyi M. (2018). Ukrainski narodni pisni dlia khoru (iz zapysiv Ivana Franka): navchalnyi posibnyk [Ukrainian folk songs for the choir (from Ivan Franko's recordings): a study guide] / Redaktor-uporiadnyk, predmova N. Synkevych. Drohobych: Pósvit, 44 p. [in Ukrainian].
17. Lastovetskyi M. (2002). Cholovichi khory bez suprovodu na slova Viktora Romaniuka: «Otcha krynytsia», «De ty, lado chornobrova», «Muzhytska dolia» [Choirs a capella to the words of Viktor Romaniuk: «Father's Well», «Where are you, Lado Chornobrova», «Man's Fate»]. Ternopil: Aston, 24 p. [in Ukrainian].
18. Lastovetskyi M. (2002). Chotyry mishani khorovi tvory bez suprovodu na slova Petra Perebyinosa: «Nich u poli», «Derevo vichnosti», «Dvi zori tsvilo u nebi», «Snih u kvitni» [Four mixed choral works a capella to the words of Petro Perebyinis: «Night in the Field», «Tree of Eternity», «Two Stars Bloomed in the Sky», «Snow in April»]. Ternopil: Aston, 24 p. [in Ukrainian].
19. Lastovetskyi M. (2024). Ya viriu, moia ty Batkivshchyno! Khorovyi kontsert № 4 (dvanadtsiat preliudii i fuha) dlia mishanoho khoru a capella. Notne vydannia [I believe, you are my Motherland! Choral Concerto No. 4 (twelve preludes and a fugue) for a capella mixed choir. Note edition]. Drohobych: Pósvit, 52 p. [in Ukrainian].
20. Lastovetskyi M. (2018). Contra spem spero! (zhinochi khory bez suprovodu na slova Lesi Ukrainky): navchalnyi posibnyk [Contra spem spero! (women's choirs a capella to the words of Lesya Ukrainka): study guide] / Redaktor-uporiadnyk L. Lastovetska. Drohobych: Pósvit, 136 p. [in Ukrainian].